

CAMINS DE LLIBERTAT

MAITE CARRANZA

edebé

MAITE CARRANZA

CAMINS DE LLIBERTAT

edebé

© Maite Carranza, 2016

© de l'edició: EDEBÉ, 2016
Passeig de Sant Joan Bosco, 62
08017 Barcelona
www.edebe.com

Atenció al client: 902 44 44 41
contacta@edebe.net

Directora de la col·lecció: Reina Duarte
Editora: Elena Valencia
Fotografia de coberta: Shutterstock

1a edició, setembre 2016

ISBN 978-84-683-2515-6
Dipòsit Legal: B.16502-2016
Printed in Spain
Imprès a Espanya

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, llevat d'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar fragments d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 45).

*A la memòria de Miguel i Francisco.
I dels seus secrets, que mai no se sabran.*

Prefaci

Us ha passat mai que us heu sentit invisibles? Heu tingut algun cop l'horrible sensació que el noi que desitjaríeu que us mirés no us veu, perquè formeu part del paisatge?

Heu volgut plorar quan aquest noi us parla, però us tracta amb la mateixa distància, fredor i indiferència com ho faria amb la caixaera del supermercat?

I, posats a endevinalles, us ha passat, potser, que us miri el noi equivocat? El que no us agrada, el que d'un dia per l'altre s'ha fet íntim dels vostres amics, apareix a totes les festes i ara és a totes les xarxes i a tots els mòbils? El noi que, no se sap com, acaba seient sempre al vostre costat.

A mi sí.

I aquest és el començament de la història que vaig viure l'estiu dels meus disset anys, al cim dels Pirineus, abans d'endinsar-me en un passat familiar desconegut i inquietant.

Aleshores creia que un amor no correspost era una tragèdia, però vaig aprendre que les decepcions i els fracassos formen part de l'experiència humana i que l'amor, aquest sentiment colpidor, és tot just una

anècdota comparat amb els patiments que deixen les guerres.

Sovint creiem que ho sabem tot, però la vida és un cúmul caòtic de descobertes que ens demostren que les aparences enganyen i que les coses no són el que semblen.

Vaig descobrir que cal saber mirar per tal de poder veure.

El noi que no em mirava i que em feia plorar es deia David.

El noi que s'asseia sempre al meu costat es deia Kilian.

I jo, l'Alèxia, enmig de tots dos, em volia morir.

L'anell

*L'*home s'afaita curosament davant d'un mirall esquerdat. Agafa la navalla amb traça, tiba amb el dit índex la galta ensabonada i fa lliscar la fulla damunt la pell. Mou la mà dreta molt lentament amb les dents serrades, té por de tallar-se. La navalla és grossa, de pastor, de fulla ampla i esmolada.

Ha hagut d'aprendre a afaitar-se precàriament, però ja n'ha après. També ha après a cuinar amb una olla i un foc, a dormir amb un ull obert i a distingir el soroll del vent de les passes dels qui són encara lluny. Està acostumat a vestir-se a corre-cuita i desaparèixer lleuger sense deixar cap rastre. Duu al damunt només allò realment imprescindible. Fins aleshores no s'havia adonat del fotimer d'objectes innecessaris que arrossegava amunt i avall i que, curiosament, no ha trobat a faltar. Ara sap que amb un paraigua, una navalla, esca seca, un pot d'aram i una bóta pot fer via i apanyar-se-les sol.

L'austeritat, vet aquí una virtut que no es prodiga. Ara n'és un mestre, i es vana de saber fer una sopa amb un grapat de farigola i un raig d'aigua. Escalfa la panxa i enganya la gana. El cos, un bon amic,

aprèn i va entomant el fred, el cansament, la fam i la por. Resignat a les privacions i conformat amb les escorrialles de l'abundor d'abans. Una manta prima a les nits, uns nabius per endolcir la buidor de l'estómac i encara n'està agraït. El cos no l'amoïna, ja l'ha ensinistrat.

El cap, en canvi, el traeix sovint, més del que desitjaria. Sent la malenconia dels dies foscos i silenciosos que se li arrapen a la pell i li van xuclant l'ànima. La falsa il·lusió dels somnis que s'esvaeixen en obrir els ulls. El defalliment de la voluntat quan es torna lassa i enganya amb mil argúcies el convenciment de continuar endavant mentre l'egoisme li xiuxiueja que torni a casa i ho deixi córrer; que és un babau. Aleshores sent vergonya i s'enrojola. Tant li fa perquè no el veu ningú, pensa, és sol i s'hi troba bé. La solitud s'ha ensenyorit d'ell i ara és la companya que el fa guar per on vol. Ell, tan sociable, tan amic dels seus amics, ha desaprès a alimentar les tertúlies, a donar corda a l'afabilitat, al tracte, i s'ha tornat un home adust i de poques paraules. I li agrada. O, potser no, però no l'amoïna. I de vegades s'atura a pensar uns instants si no s'està tornant com els vells concos que tant havia defugit de jove. I es pregunta si tot plegat té marxa enrere i si algun dia recuperarà la rialla i l'acudit fàcil, ell que n'era el rei.

Es mira al mirall satisfet. Ja està, ja s'ha afaitat i no s'ha fet cap tall. Les galtes, enrojolades per la fulla esmolada, semblen acabades d'estrenar. Es troba jove, força més jove que abans, però enyora la barba i la seva solemnitat. Ara té un rostre infantil,

un xic ingenu, que no li escau amb l'anell de casat, però ja fa massa temps que el duu i no se'l pot treure. Se li ha inflat el dit i l'anell forma part de la seva mà. Ho intenta per ratificar-se en la idea que hi ha coses immutables i que algunes veritats continuen sent inqüestionables i, ves per on, aquest cop l'anell es mou. El dit és més prim o tal vegada fa fred, el cas és que no pot emparar-se en un principi que ja trontolla. Se'l traurà, decideix amb un cop de rauxa. Fa servir el sabó per ajudar-lo a lliscar, i ho fa a poc a poc, amb constància, fins que l'anell supera la primera falange i gairebé li cau sol en el palmell de la mà dreta. Se'l mira embadalit. És el primer cop des de fa molts anys que el té fora del dit. Aleshores contempla alternativament el dit despulat i l'anell que formava part del seu cos i que ara té vida pròpia.

Busca un lloc on desar-lo per trobar-lo en una altra ocasió i recuperar una part seva. No té pressa, però. Ara és Lluís Vila i torna a ser jove. Quina oportunitat! Els joves són solters i fatxendes.

Palpa el terra fins que troba una pedra que es mou i l'aixeca amb un cop de peu. Té la recança de trobar-hi alguna cosa a sota com una vegada que en va sortir un escurçó i se li va gelar la sang a les venes. Aquest cop, però, no hi ha res, només el petit sot que ha deixat la pedra. Hi diposita l'anell amb cura, el cobreix amb la mateixa pedra que ja no encaixa tan bé i s'hi acomiada sense escarafalls. No li agraden les litúrgies dels comiats. Hi ha bocins seus escampats arreu.

No és una mala vida, es diu en agafar el sarró amb l'imprescindible i tancar la porta sense mirar enrere,

com ha fet tantes vegades aquests darrers temps. No és una mala vida. Només és una vida diferent.

Capítol u

Tot va començar el dia que vaig anar a acomiadar-me de l'àvia.

Acomiadar-me de l'àvia Berta abans de marxar de vacances era un tràmit incòmode, però necessari per tenir la família contenta i la butxaca plena. Sobretot la butxaca. Vull ser sincera: la raó última de la meua visita era la pasta. Era mercenària per necessitat i, com les meves amigues, cosines, germans i coneguts de la xarxa, m'havia especialitzat a traficant amb els sentiments dels vells. Un petó per un euro; un poema de Nadal per tres euros; un comiat per deu euros; unes fotos i una postal caducada per vint euros...

No us penseu que sóc una miserable sense cor. L'àvia Berta em queia bé, i jo li queia bé a ella. Potser perquè érem les dues sonades de la família i ens acceptàvem amb naturalitat. Ella acceptava que jo dugués els genolls pelats, les vores dels pantalons estripades i que no sabés què estudiaria quan anés a la universitat. Jo acceptava que ella mengés xocolata d'amagat, que em regalés condons pel meu aniversari i que per Nadal brindés a la salut de Companys i del besavi Miquel, que en pau descansin.

«L'àvia, pobreta, està senil», deia la tieta Amàlia, que era una gata maula. A mi no m'ho semblava i potser per això em trobava còmoda a casa seva. Fins i tot de vegades jo mateixa m'hi convidava a sopar, amb tot el morro, i ella sempre ho acceptava encantada. Tenia una simpatia rebel abassegadora, un pis a l'Eixample que s'obria d'est a oest, capses de bombons encetades i hàbilment amagades sota els coixins del sofà, i practicava l'art de picar l'ullet i allargar la mà d'amagatotis dels adults, com una agent secreta de la tercera edat.

Vaig justificar la meva presència allà una tarda de juny.

—He vingut a acomiadar-me. Me'n vaig de campaments, àvia.

I, és clar, em va fer la pregunta de rigor.

—On?

—Prop d'Alós d'Isil, al Pallars.

Jo no hi havia estat mai, però em sabia el nom de memòria de tant mirar-lo als mapes.

L'àvia va empal·lidir, i vaig adonar-me que li tremolaven les mans.

—No pot ser. De debò? Vas a Alós d'Isil? —va repetir, incrèdula.

L'àvia Berta —eixerida, esprimatxada, amb els ulls verds i les mans afuades— estava esverada; no l'havia vist mai tan esverada per una notícia tan anodina.

—No t'amoïnis, no em mullaré, no passaré gana ni fred.

A les àvies els acostumen a preocupar aquesta mena de bajanades, que, com totes les coses d'aquest país, siguin transcendents o no, tenen la seva justificació en

la mítica Guerra Civil. I ja se sap que, a la Guerra Civil, es va passar molt fred i molta gana. L'àvia sempre explica que tenia penellons als dits i que durant la guerra es menjaven les peles de les patates.

Però aquell cop em vaig equivocar.

—Ja ho sap, la teva mare? —va preguntar amb un xic d'atabalament.

Em va ofendre.

—Àvia, que sóc gran! Tinc disset anys!

I no parlava per parlar, m'hi sentia. Als meus disset, ja podia anar a petar a la presó perquè ja era responsable dels meus actes delictius. Ep! Només dels delictius, dels altres no. Quins pebrots! No podia votar, ni marxar de casa ni obrir un compte corrent. Algú coneix cap legislador perquè m'ho expliqui?

L'àvia Berta em va agafar les mans molt fort —ella tan prima i tan dolça— i me les va estrènyer amb dramatisme, com si fos una actriu teatral i m'hagués de confessar, tot de sobte, que jo no era en realitat la filla de la meva mare.

—Doncs no li diguis on vas exactament.

M'estava demanant que mentís a la mare?

—Per què? —vaig preguntar, intrigada.

—Perquè m'has de prometre que em faràs un favor.

—El que vulguis —vaig respondre de pressa.

Jo sempre sóc una bocamolla que contesto abans de pensar. Potser, si hagués pensat, hauria tancat la boca. No és gens recomanable comprometre's a fer un favor sense saber quina mena de favor és.

—I vull que sigui un secret entre nosaltres dues.

—D'acord —vaig respondre sense parpellejar.

Els secrets m'han agradat sempre. Tinc flaca pels secrets. Per això hi vaig caure de quatre potes.

L'àvia Berta va sospirar, es va asseure a la seva butaca i amb el dit índex va convidar-me a acostar-m'hi. Aleshores, amb recança, va xiuxiuejar-me a cau d'orella, com un secret inconfessable:

—El meu pare, el teu besavi Miquel, va viure misteriosament a Alós d'Isil i probablement va ser enterrat allà.

I amb aquest «misteriosament», pronunciat amb una intencionalitat clara, hi quedava resumit tot el sentit de la frase.

Em vaig quedar planxada. L'àvia s'havia torrat del tot.

—Àvia, el besavi Miquel, el teu pare, va morir a la guerra quan eres petita.

No és que jo fos allà, però aquesta era la història lògica, pragmàtica, que jo havia sentit des de sempre.

—És mentida! —va rebatre amb contundència.

—Doncs és el que diu tothom.

L'àvia va sospirar, commiserativa, i va fer petar la llengua.

—És la versió familiar que ens vam inventar per vergonya. La versió oficial, que ens va estalviar represàlies, és una altra, i la veritat és que devia morir a Alós d'Isil.

Versió oficial? Vergonya? Represàlies? Vet aquí quatre paraules màgiques pronunciades en l'interval de tres minuts. Fantàstic. Sempre em recava no tenir tema de redacció a la tornada de les vacances. El marro de la meva família materna. Ja tenia una història sucosa per

escriure, per presentar a la Caparrós, la *profe* de català, i per deixar bocabadada la Mau, una suposada amiga.

—Molt bé, explica'm què va passar.

L'àvia va escurar-se el coll.

—El meu pare era un enginyer molt ben relacionat amb intel·lectuals del seu temps. Parlava moltes llengües i havia viatjat molt. Però tenia idees, com t'ho diria, una mica revolucionàries. Era francmaçó, naturista, llibertari i un gran excursionista, membre del Centre Excursionista de Catalunya.

Brutal!

I m'ho deia així, de cop.

Tota la vida havia cregut que el besavi Miquel, que passejava de bracet de la seva dona pel passeig de Gràcia i anava al Liceu un cop al mes, havia estat un senyor ensopit i encarcerat, i m'acabava d'assabentar que l'avantpassat amb barbeta de boc i llacet negre, el paio tibat del retrat del menjador de l'àvia, estava afiliat en una organització ultrasecreta, era nudista, revolucionari i feia cims.

Que fort!

Certament, la família és un pou de sorpreses.

—L'any 38, quan el meu pare, que lluitava al bàndol de la República, estava destinat a Lleida i la guerra ja es començava a donar per perduda, vam deixar de tenir notícies seves. Aleshores, va córrer la veu que havia desertat i que havia passat a l'altre bàndol. Deien que havia fugit cap a Burgos.

—Amb els franquistes? —vaig fer jo, escandalitzada.

—Sí, filla, sí. Era inexplicable en un home tan compromès i amb conviccions republicanes tan fermes com

ell. La meva mare no s'ho va creure, però mitja escala ens va retirar la paraula.

Aquesta sí que no me l'esperava: un desertor.

—Poc després, uns soldats es van presentar a casa, van lliurar la seva placa a la mare i li van comunicar que l'havien agafat i l'havien afusellat per traïdor a la República. És el que es feia amb els desertors. Els cossos els llançaven a fosses comunes.

Durant uns instants no vaig saber què dir.

—Que trist i... quina vergonya —vaig murmurar finalment.

Que curiós. Havia pujat i baixat de la sínia de les descobertes familiars en qüestió de segons. Quin ma-reig!

—Ja ho pots ben dir. No podíem aixecar el cap, de la vergonya i la pena, fins que per Nadal vam rebre una postal màgica. Des de Lleida ens escrivia una noia molt simpàtica, que es deia Lisi Sola, que ens parlava amb una gran familiaritat i ens esperonava a passar unes bones festes i fer un viatge plegades en el futur. Tenia una lletra rodona i elegant, de senyoreta d'aquell temps.

Era una notícia una mica poca-solta, però em vaig veure obligada a interessar-m'hi.

—I qui era Lisi Sola?

—El meu pare.

M'ho creia? No m'ho creia?

—Però no era mort?

—Això és el que tothom deia, però la meva mare, els meus germans i jo sabíem que era el meu pare perquè a la cantonada de la postal hi havia un dibuix d'una noia amb trenes molt llargues. La Rapunzel.

Definitivament, la meva àvia no hi tocava, però li vaig seguir la veta.

—Interessant. El teu pare duia trenes com la Rapunzel?

La veritat és que no hi veia cap relació.

—No, nena, no. La Rapunzel era la manera de picar-nos l'ullet per dir-nos que Lisi Sola era ell. Cada nit ens explicava aquell conte als meus germans i a mi.

Enginyós. Però no deixava de ser una il·lusió. Una noia amb trenes no es transformava automàticament en la Rapunzel. L'àvia i els seus germans tenien molta imaginació i moltes ganes que el seu pare fos viu.

—Però no s'acaba aquí.

Aleshores, l'àvia es va aixecar decidida, va obrir la porta del menjador de bat a bat i va enfilar el llarg passadís per on jo patinava de petita, fent via cap a l'habitació de les joguines, allà on el meu cosí i jo passàvem les tardes de dissabte mentre els pares s'escapaven al cine.

—Aquest cavallet el va fer ell amb les seves mans.

Era el cavallet de fusta que havia muntat milions de vegades quan era una nena. No era cap sorpresa el que m'acabava de revelar. Me'l coneixia de memòria i era capaç de reproduir amb els ulls tancats tots els seus gravats de coloraines: verd, groc i vermell. Amb el cavall del besavi Miquel, tallat amb les seves pròpies mans, havia cavalcat per les pastures americanes a la caça de bisons i havia lluitat contra el brètol del meu cosí August transformat en el setè de cavalleria. L'August era el llest de la família i estudiava a ESADE. Jo sempre havia estat l'ovella negra i no sabia què estudiaria. Ja

ningú no m'ho preguntava perquè la resposta era «no ho sé».

—I és clar que era una joguina feta pel besavi, sempre ens ho deies —vaig recordar-li.

Però ella va continuar parlant amb un posat volguement enigmàtic.

—Ens la va fer arribar un dia de Reis, el 6 de gener de 1940.

Aquest cop sí que va aconseguir posar-me la pell de gallina. Sobretot quan va obrir un calaix i en va treure les tres baldufes que ens havia ensenyat algun cop d'esquitllentes.

—A partir de l'any 40 i durant tres anys seguits, vam rebre una baldufa cada dia de Reis. Puntual. Acompanyada d'una melmelada. Encara en guardo els pots. A les etiquetes hi ha dibuixades unes flors boscanes molt boniques.

Començava a sentir esgarrifances. Com quan vaig al cine a veure una pel·lícula de por.

—Volia dir que era viu?

—Exactament.

—On?

—Això és el que jo he anat descobrint de mica en mica.

La cosa es posava emocionant.

—On era?

Com a resposta, l'àvia em va oferir un paper i un llapis.

—Escriu Alós Isil a l'inrevés.

Era un joc molt antic. De petites, les meves amigues i jo ens posàvem el nom a l'inrevés. Però atenció! Pot

ser summament perillós. El meu és AIXELA. Què us he dit? Durant una temporada a l'escola em deien «l'Aixela». La culpable, naturalment, la meua amiga Mau. Molt graciosa, com veieu.

—Sola Lisi!!! —vaig cridar, esverada—. O sigui Lisi Sola.

—Molt bé. I tu, que ets una noia llesta, què en penses?

No vaig dubtar ni un segon. Havia vist moltes pel·lícules.

—Que el besavi era Lisi Sola i que us deia en clau que s'estava a Alós d'Isil.

—Exactament! El meu pare no era mort i vivia a Alós d'Isil! —va exclamar l'àvia, amb convicció—. Llàstima que ho descobríis massa tard, ara tot just farà un parell d'anys. La meua pobra mare el va buscar per tots els arxius de Lleida i va remenar tots els cementiris de la contrada. Va morir amb el dolor de no saber on estava enterrat el seu marit.

Fins aquí hi arribava, però no acabava d'entendre què volia de mi.

—I què vols que hi faci jo?

—Trobar la seva tomba.

Sí. Sí. Això va dir. Trobar la tomba del besavi Miquel Gil a Alós d'Isil. Vaig tornar a tenir una esgarrifança, no podia fer-hi res, em donava mal rotllo! Els morts sempre m'han fet molt respecte.

—I per què no hi vas tu? Per què no t'hi porta la mama o la tieta Amàlia?

Es va sentir petar una porta, i l'àvia es va dur un dit als llavis.

—Perquè no em creuen.

—No creuen que el besavi Miquel era viu l'any 44?

Una nova veu, la veu de la meva tieta Amàlia, que havia arribat mentre l'àvia i jo estàvem de xerrameca, va sonar igualment contundent.

—I és clar que no! Era mort i enterrat. L'avi Miquel va morir l'any 39, al front, tal com està escrit a la llosa del cementiri de les Corts.

Hauria hagut de confortar-me amb la versió assenyada de la meva tieta, la que jo havia sentit explicar de sempre, però reconec que em va desinflar les expectatives de «misteri» que havia anat atiant l'àvia.

—És ben buit el nínxol. Vés-hi i obre'l —la va reptar l'àvia.

—Ja ho sabem, que no hi ha cos, com en tants d'altres morts de la guerra, però es va signar la seva defunció.

—I si era mort, com és que ens va fer arribar el cavallet el dia de Reis?

Jo assistia al partit de ping-pong com una espectadora que, ves per on, s'havia decantat pel bàndol de l'àvia i patia cada cop que la contrincant li feia un matx.

—Perquè no us el va enviar ell, mama.

—Ah no? I les tres baldufes? Una cada any? —va insistir.

—Ja n'hem parlat mil cops. Va ser algun amic entendrit que va tenir llàstima de la vídua i les tres criaturetes que havia deixat l'avi Miquel.

Això va tocar el voraviu a l'àvia. La llàstima i ella eren enemigues irreconciliables.

—No fèiem pena, nosaltres.

—Mama, millor que no parlem d'aquest tema, ja

saps el que en penso. Era el teu pare, però va ser un traïdor.

—No és veritat!

—Prou que rebíeu diners, oi?

L'àvia va callar com una morta i vaig intuir una esquerda del seu relat que s'havia estalviat explicar-me.

—Quins diners? —vaig preguntar amb un filet de veu.

Els diners, no sé per què, sempre embruten les històries boniques. L'àvia va confessar el que m'havia amagat.

—Mai no vam saber qui els enviava, arribaven cada mes, regularment, fins a l'any 44, que vam rebre una bona picossada de cop. Va ser l'última, però gràcies a això la mare, que era molt prudent, va poder obrir un taller de modista.

No entenia res. Qui pagava a qui?

—Qui us donava els diners?

L'àvia va moure el cap.

—Els republicans. N'amagaven alguna.

La tieta Amàlia la va contradir.

—Calla! Calla! Si eren uns morts de gana i havien perdut la guerra! —es va girar cap a mi—. Eren els nacionals, Alèxia, que el consideraven un heroi, no pas un traïdor.

Jo no ho veia clar.

—I per què ho feien d'amagat? No havien guanyat la guerra? Si hagués estat un heroi, l'haurien condecorat i li haurien dedicat un carrer, no creus?

L'àvia em va aplaudir.

—Molt bé, Alèxia!

Però la tieta Amàlia no sabia perdre.

—Prou! Prou d'aquest color, mama! I només faltaves tu, Alèxia, per esverar-la més. No veus que no hi toca?

La meva tieta Amàlia, la filla gran i la més amargada, estava acostumada a bregar amb l'àvia i havia canviat subtilment les tornes. Ara la tieta manava i tractava la seva mare amb condescendència benèvola i tirana a parts iguals. Era la filla sense obligacions familiars que, en sortir de l'oficina, tenia cura de la seva mare una estoneta i de pas ficava el nas als armaris i la renyava com una criatura. Em pregunto quan una filla pot tractar la seva pròpia mare com una discapacitada sense senderi. I en quin moment una mare accepta ser considerada una tarada poca-solta? Potser mai, perquè l'àvia es resistia, amb dents i ungles, a les visites de la tieta Amàlia i deia a la seva filla que no calia que hi anés, que ja s'apanyava tota sola. Pobra àvia Berta; no em faré mai vella.

Tanmateix, l'àvia, en comptes d'empipar-se com una mona perquè la seva filla digués davant de la seva néta que estava ben boja, va fer un somriure foteta.

—Molt bé, Amàlia, tema oblidat. Només volia fer un petit regal a l'Alèxia per oblidar-me'n jo.

Em va donar les tres baldufes, la postal, tres pots de melmelada buits i una foto vella del besavi i ho va ficar tot dins d'una bossa de supermercat.

—Té, maca, records del teu besavi i que t'ho passis bé d'excursió! —va dir-me picant-me l'ullet.

—On vas? —va preguntar la meva tieta

—A la Cerdanya! —vaig dir jo.

—Al Garraf —va dir alhora la iaia.

Sort que la tieta Amàlia no ens escoltava. En realitat, li importava un pebrot on anés la seva neboda cabra boja amb un grapat de nens escoltes.

Abans de marxar, vaig mirar l'àvia als ulls i li vaig fer una promesa arrauxada.

—Esbrinaré què va passar i trobaré la seva tomba.

I, per dignitat, no vaig acceptar els vint euros que m'oferia per la visita i el comiat. Per què sóc tan estúpida?

Al vespre ja me n'havia penedit, és clar.

Vaig marxar tan estarrufada, que no cabia per la porta, però, en sortir al carrer i palpar la butxaca buida, em vaig adonar que havia fet el préssec. A cada passa m'anava desinflant més i més. Havia caigut en un parany, havia promès a la meva àvia que faria indagacions impossibles i que li duria proves inexistents d'un besavi misteriós. Sóc així, una bocamolla.

—Què va passar amb el besavi Miquel? —vaig disparar a matar a la meva mare així que vaig arribar a casa.

Va treure els ulls de la pantalla de l'ordinador i em va contestar sense embuts.

—La versió adulta de majors de setze anys o la versió Disney que encara es creu el teu germà?

Em vaig fregar les mans. La meva mare estava disposada a buidar el pap i explicar els secrets de família. Això de tenir els disset, potser obria més portes que les de la garjola.

—Les teves tietes i jo estem segures que no el van afusellar, com deien els republicans. L'avi Miquel probablement va arribar a França, va trobar feina i per això enviava diners a casa. Es va embarcar cap a Amèrica

l'any 44, però abans de marxar va enviar una bona picossada a la dona perquè pogués refer la seva vida amb les criatures.

—I com és que no va escriure a la besàvia?

—Mai no va donar senyals de vida perquè es devia haver tornat a casar i devia tenir fills. No ho sabem del cert, però ho sospitem.

Déu n'hi do. Un avi adúlter i bígam. La meva família era com una telenovel·la.

—L'àvia diu que va viure i segurament va morir a Alós d'Isil.

La meva mare va somriure, amb commiseració.

—I per què no? És la versió més romàntica, si fos certa, és clar.

O sigui que tenia un besavi revolucionari amb tres vides i tres morts possibles del qual no havia sabut gairebé res fins feia tan sols unes hores.

—I quin problema hi ha en el fet l'àvia trobi la tomba del seu pare?

La mama va fer petar la llengua.

—No veus que, la pobra, s'ho inventa tot? De sobte es creu que és Miss Marple. Si badem, es compra una pistola i se'n va al Pallars a fúmer quatre trets per restaurar l'honor de la família. No hi posarà els peus! Només ens faltava aquesta.

Era injust. Tots la tractaven de boja, i jo sabia que no ho estava.

De sobte, la meva mare, que és molt bruixa, se'm va quedar mirant i li va canviar la cara.

—Ja t'ha embolicat! De segur que ara t'ho ha demanat a tu!

Vaig mentir perquè els secrets són els secrets.

—De què parles? Què m'havia de demanar?

—Alguna bajanada d'aquestes de cercar tombes inventades.

—Però, mama, si tu mateixa has dit que l'avi havia viscut a Amèrica fotent les banyes a la besàvia. Vés i troba'l!

La meva mare va sospirar tal com havia fet l'àvia, tot i que no li esqueia gens, i va voler canviar de tema.

—Per cert, on vas de campaments?

—A la Cerdanya.

—Doncs oblida't del teu besavi i endreça l'habitació abans no marxis.

A les famílies no hi ha qui les entengui...